

'ZO KAN HET OOK' SCHOLEN

Drie scholen maken werk van inclusief voortgezet onderwijs.
Laat je inspireren!

PLATFORM

IN SCHOOL

COLOFON

Dit magazine is ontwikkeld in opdracht van platform In1school in samenwerking met de leerlingen, ouders, leerkrachten en schoolleiders van Notre Dame des Anges in Ubbergen, Eduwiek in Hoogeveen en Innova in Enschede. Dit 'Zo kan het ook' scholen magazine voor voortgezet onderwijs is de opvolger van het vergelijkbare magazine voor primair onderwijs.

Het onderzoek voor deze publicatie is uitgevoerd door Astrid Greven, met medewerking van Heleen Hartholt en Jeroen Veltheer.

Teksten: Astrid Greven

Redactie: Marian Jongmans en Daniëlle de Jong

Ontwerp: Digital Deer

Uitgave: Defence for Children

Fotografie: Shutterstock, Notre Dame des Anges: Sylvia Sanders, Innova: Luuk Belderink (leerling), Eduwiek: Kim Stellingwerf en Rian de Roo

Kinderrechtenorganisatie Defence for Children maakt zich sterk voor het recht op inclusief onderwijs. Onderwijs waar alle kinderen, ongeacht hun achtergrond of beperking, samen kunnen leren en werken. Het recht op inclusief onderwijs volgt uit het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap en het VN-Kinderrechtenverdrag. Het platform In1school maakt onderdeel uit van het programma onderwijs van Defence for Children en wordt gefinancierd door de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK).

www.in1school.nl

www.defenceforchildren.nl

www.nsgk.nl

Wilt u reageren op deze uitgave: info@in1school.nl

© Februari 2019, Defence for Children

INHOUD

05

LAAT JE INSPIREREN

07

NOTRE DAME DES ANGES

09

INCLUSIEVE CULTUUR

12

INCLUSIEF BELEID

16

INCLUSIEVE PRAKTIJK

18

TOEKOMST

19

VERHALEN

21

EDUWIEK

23

INCLUSIEVE CULTUUR

26

INCLUSIEF BELEID

29

INCLUSIEVE PRAKTIJK

33

TOEKOMST

34

VERHALEN

37

INNOVA

38

INCLUSIEVE CULTUUR

41

INCLUSIEF BELEID

45

INCLUSIEVE PRAKTIJK

49

TOEKOMST

50

VERHALEN

51

SUCCEFACTOREN

LAAT JE INSPIREREN

De naleving van het recht op inclusief onderwijs is nog geen vanzelfsprekendheid in Nederland. Minister Slob van Basis- en Voortgezet Onderwijs uitte vorig jaar zijn zorgen in een brief aan de Tweede Kamer over schoolverzuim en vrijstelling van de leerplicht. Duizenden kinderen en jongeren zitten thuis die volgens hem eigenlijk naar school zouden moeten gaan. Verder toont onderzoek aan dat het merendeel van de 37.000 jongeren die uit het voortgezet speciaal onderwijs stroomt, heel moeilijk aan een vervolgstudie toekomt of betaald werk vindt.

Dit is verontrustend, vindt ook platform In1school. Kinderen hebben maar één jeugd. Het is belangrijk dat wij er als samenleving voor zorgen dat elk kind de mogelijkheid krijgt zich te ontwikkelen en zich goed kan voorbereiden op de toekomst. Ook kinderen die moeite hebben met leren of niet gemakkelijk meekomen. Bijvoorbeeld vanwege een lichamelijke of verstandelijke beperking, omdat ze hoogbegaafd zijn of eenvoudigweg niet passen in het huidige schoolsysteem. Dat vraagt een ommezwaai in het denken en doen van opvoeders, scholen, samenwerkingsverbanden, instellingen en de overheid.

Gelukkig zijn er steeds meer scholen in Nederland die het roer durven om te gooien en ervoor zorgen dat kinderen actief deel uitmaken van een gevarieerde en motiverende leeromgeving.

In dit 'Zo kan het ook' magazine laten drie scholen voor voortgezet onderwijs zien dat er veel mogelijk is op weg naar inclusief onderwijs. Zij vormen een inspiratiebron voor scholen en de samenleving. Dat doen ze door nauw aan te sluiten bij de leerbehoeften van jongeren. De scholen pretenderen niet dat zij alle jongeren binnenboord houden, maar zij laten wel zien dat er veel mogelijk is met de juiste visie en de juiste mensen.

Ontdek zelf hoe elk van de scholen een springplank voor jonge mensen wil zijn en op een bevlogen manier meewerkt aan hun toekomst.

Wij wensen u veel leesplezier!

Astrid Greven
Heleen Hartholt
Jeroen Veltheer

Platform In1school

VOORSTELLEN

NOTRE DAME DES ANGES IN UBBERGEN

***“IEDEREEN HOORT ERBIJ EN DOET ERTOE.
WE STAAN ER SAMEN VOOR!”***

Notre Dame des Anges is een kleine zelfstandige school. Een bijzondere havo midden in een prachtige natuurlijke omgeving in Ubbergen. De school huist in een nieuw gebouw dat een warme, natuurlijke en lichte uitstraling heeft. De school werkt aan invoering van gepersonaliseerd onderwijs met flexibele leerwegen in de hele school en is hiermee in 2018 integraal gestart in leerjaar 1 en 2. Met 600 leerlingen heeft de school de mogelijkheid om haar idealen te realiseren: eigentijds, gepersonaliseerd en inclusief onderwijs in een veilig, creatief en uitdagend leef- en leerklimaat met korte lijnen waarbij iedereen elkaar kent.

Daarom streeft de school geen verdere groei na. Alle leerlingen krijgen hier veel aandacht en ruimte voor hun ontwikkeling op persoonlijk, kunstzinnig en sociaal gebied. Dit betekent dat jongeren, die op andere scholen niet meekomen of helemaal uitvallen, hier vaak een plek vinden om te leren en te groeien.

VISIE & MISSIE

“Wij willen een school zijn waar leerlingen én docenten gekend zijn en zich in een stimulerende leeromgeving kunnen ontwikkelen, zowel als individu als samen met anderen. Passend bij hun eigen mogelijkheden en persoonlijke talenten. Daarvoor hebben wij een nieuw schoolconcept geïntroduceerd: ‘Eigenwijs Leren’. Basis vormt de visie op leren waarbij eigenaarschap voor het leerproces bij de leerling zelf ligt.

De kernwaarden die bij onze visie en missie horen zijn: vertrouwen, respect en ontplooiing. Uitgangspunt daarbij is onze aanname dat eigenaarschap, een goede interactie tussen de docent en de leerling en het geven van doelgerichte feedback vanuit wederzijds vertrouwen en respect, de leermotivatie van leerlingen versterkt. Dit leidt dan weer tot betere prestaties en een optimale ontplooiing. We werken vanuit het geloof dat ieder kind, ieder mens zich kan ontwikkelen.”

Visie op leren

- 1. je bent uniek*
- 2. je neemt de regie*
- 3. je leert voor het leven*
- 4. je werkt vanuit een groeimindset*

‘ZO KAN HET OOK’ INCLUSIEVE CULTUUR

Docent: “Je ziet hier op school een cultuur waarin leerlingen het voor elkaar opnemen en elkaar helpen. Pas kwam een leerling te laat op school en stond ik op het punt daar iets over te vragen toen een paar leerlingen zeiden: vraag maar even niets. Zij weten vaak goed hoe iemands pet staat. Dat helpt de leerling, maar het helpt mij ook.”

KERNWAARDEN EN GEDRAG

Vertrouwen en **respect** zijn nodig om te komen tot **ontplooiing**. Dit zijn onze drie belangrijkste kernwaarden om te werken aan de welkome leef- en leergemeenschap die wij willen zijn. Het gedrag dat hierbij hoort bespreken we regelmatig met leerlingen en docenten onderling en we leven dat na. Zo creëren we samen een veilig leer- en leefklimaat waarin vertrouwen in ieders kunnen het uitgangspunt is.

DNA VAN DE SCHOOL

Leerlingen worden hier gezien. Dat zit diep in het DNA van onze school. Iedereen is uniek, je bent wie je bent, een eigen persoon, maar

we werken wél samen. We bouwen dingen met elkaar op en accepteren tegelijkertijd dat iedereen zijn of haar eigen ontwikkeling doorloopt. En wat we van leerlingen vragen, vragen we ook van onszelf als team.

VEILIG VOELEN

Wij willen dat leerlingen hier veilig zijn en zich ook veilig voelen. Op onze school zijn weinig wrijvingen. Het lukt ons om een saamhorige en gelijkgestemde omgeving te creëren die het leren bevordert en (gedrags-)problemen voorkomt. Het voordeel van een kleine school: iedereen kent elkaar en kijkt naar elkaar om. Als leerlingen problemen met anderen hebben dan weten we dat meestal vrij snel via het ondersteunend en onderwijzend personeel of via de leerlingen zelf. Het ondersteunend personeel ziet bijvoorbeeld veel gebeuren tijdens de pauzes of op het leerplein. Zij tippen een docent of anderen als er iets niet goed gaat.

Leerlingen bepalen zelf met wie ze vertrouwelijke informatie willen delen. Dit kan een medeleerling zijn maar ook een coach, mentor, conciërge, onderwijsassistent of directeur.

OP ELKAAR INGESPEELD TEAM

Door de kleinschaligheid zijn we goed op elkaar ingespeeld als team, waarbij alles bespreekbaar is. Het onderwijzend en het niet onderwijzend personeel zijn bij ons gelijkwaardig. De lijnen zijn kort en er hangt een informele sfeer tussen collega's. We werken aan onze eigen ontwikkeling maar zijn gelijktijdig ook gericht op samenwerking en leren van elkaar. De meeste medewerkers zijn multi-inzetbaar waardoor we op een creatieve manier menskracht kunnen inzetten. We doen vanuit onze visie wat nodig is om de leerling tot bloei te laten komen.

Eigenlijk maken we op deze school meer onderdeel uit van een levendig, steeds veranderend netwerk met knooppunten waar mensen elkaar raken, dan van een strakke hiërarchische structuur.

GOEDE RELATIE MET OUDERS

Om samen te werken aan een geslaagde schooltijd van een jongere is het contact met ouders van grote waarde. Zij kunnen aanschuiven bij de wekelijkse coachgesprekken en worden drie keer per jaar uitgenodigd voor een driehoeksgesprek. Als het nodig is kunnen wij met ouders direct contact hebben via telefoon of WhatsApp.

Leerling: "Je kiest hier een eigen vertrouwenspersoon. Bij docenten die je vertrouwt kun je gewoon binnenlopen."

Zeker bij de recente introductie van Eigenwijs Leren in jaar 1 en 2 is een goede relatie met ouders cruciaal. De docent, tevens coach, heeft een belangrijke rol als begeleider van het individuele leerproces. Ook ouders wordt gevraagd om als gelijkwaardige partners mee te denken en niet in de controle te gaan. Dat vergt zowel afstemming met, als vertrouwen in de coach.

AANTREKKINGSKRACHT

Onze school heeft een grote aantrekkingskracht op leerlingen die het op een andere school niet redden. Als ze hier komen rondkijken met hun ouders dan zie je ze glunderen. De school straalt plezier, aandacht en liefde uit voor jongeren, ongeacht hun eerdere leerprestaties of eventuele beperkingen.

VEEL KAN, VEEL MAG

Een succesfactor van onze school is dat veel kan en veel mag. Leerlingen mogen zijn

wie ze zijn en wij steken flexibel in om hun leeromgeving en leerproces tot een succes te maken. Iedereen is bereid tot meedenken en meewerken. Je staat er eigenlijk nooit alleen voor.

Ouder: "Wij zijn altijd welkom om mee te praten over de ontwikkeling en leerdoelen van ons kind."

SFEER IN PAUZES

Jongeren kunnen in het hele gebouw en de ruimtes buiten pauzeren. Overal zijn zitjes, banken en 'hangplekken': in de gangen, op de trappen, in lokalen, de aula en op de terrassen. Ook kunnen ze bij de vijver en in het natuurgebied zitten dat om de school heen ligt. Zo ontstaan er op een natuurlijke manier nieuwe verbanden tussen jongeren.

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEVE CULTUUR

- + Neem ouders mee in de ontwikkeling van de school en benadruk welke rol zij spelen.
- + Toets acties en plannen altijd aan de visie. Leer ook om dat te onderbouwen. Dat houdt je scherp!
- + Zorg dat wat je van leerlingen vraagt, je ook van collega's en van jezelf vraagt én laat dat ook zien.
- + Ga op een gelijkwaardige wijze om met alle betrokkenen. Iedereen is van waarde in een welkome leer- en leefgemeenschap.
- + Zoek collega's die de visie van de school onderschrijven en deze verder willen helpen ontwikkelen en vorm geven.

'ZO KAN HET OOK'

INCLUSIEF BELEID

EIGENWIJS LEREN

We zijn geïnspireerd geraakt door het Zweedse 'Kunskapsskolan'. In leerjaar 1 en 2 voeren we dit schooljaar (2018/2019) ons nieuwe onderwijsconcept in: 'Eigenwijs Leren'. Leerlingen kunnen via flexibele leerroutes en keuzemogelijkheden qua inhoud, niveau, tempo en werkvorm werken aan hun leerdoelen vanuit een sociale en veilige setting. De leerlingen worden onderwezen en begeleid door docenten die ook hun persoonlijke coaches zijn. Er is veel aandacht voor plannen, organiseren en leren studeren. Het streven is dat deze vorm van gepersonaliseerd leren in de hele school is ingevoerd in 2021.

ONDERSTEUNING BIJ LEREN EN PARTICIPEREN

Alle leerlingen krijgen aandacht en tijd om het beste uit zichzelf te halen. Sommigen hebben wat meer ondersteuning nodig dan anderen. Denk aan leerlingen die tijdelijk of langdurig uit de running zijn geweest. Maar ook diegenen die bijvoorbeeld slechthorend, slechtziend of chronisch vermoeid zijn, diabetes, psychische klachten, een vorm van autisme of lichamelijke beperkingen hebben of (zeer) uitdagend gedrag vertonen. Wij willen alle jongeren bieden wat ze nodig hebben en waarop ze recht hebben.

Directeur: "We investeren in het goed leren kennen van jongeren en van elkaar waardoor er openingen en verbindingen ontstaan. En dan is er veel mogelijk."

Wij investeren in coaching en ondersteuning van leerlingen en zorgen voor een heldere structuur:

- **Kleinschalig** Onze school is kleinschalig. Iedereen kent elkaar en is er voor elkaar. Leerlingen zelf zijn voor ons een bron van informatie. Ze weten vaak feilloos wat er bij andere leerlingen speelt. Ook wij als personeel zien en horen veel en hebben korte lijnen met elkaar.
- **Niet-onderwijzend personeel** Het niet-onderwijzend personeel is heel belangrijk voor de ondersteuning van leerlingen, docenten en het goed functioneren van de hele organisatie.
- **Coach en coachingsgesprekken** In jaar 1 en 2 heeft elke leerling zijn of haar eigen coach die wekelijks een kwartier met hem of haar spreekt over het leerproces en eventuele hindernissen. Ouders kunnen hier altijd bij aansluiten.

- **Driehoeksgesprekken** Wij voeren met alle leerlingen drie keer per jaar een 'driehoeksgesprek' met de ouders, waarin vooral de leerdoelen en het leerproces uitvoerig aan bod komen. De leerling bereidt het gesprek voor samen met zijn ouders of verzorgers.
- **Coaches en mentoren** Iedere leerling in leerjaar 3, 4 en 5 heeft nu nog een mentor. In de komende jaren krijgen alle leerlingen een persoonlijke coach. Deze evalueert samen met de leerling de leerdoelen en besteedt ook aandacht aan het persoonlijk welbevinden.
- **Leerlingbesprekingen** Zowel in de teams als in aparte leerlingbesprekingen wordt aandacht gegeven aan de sfeer in groepen, de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en eventuele bijzondere omstandigheden die belemmerend kunnen werken voor het leerproces.
- **Groeimindset** Vanuit de start met Positive Behavior Support een aantal jaren geleden hebben we inmiddels de groeimindset als een belangrijke pijler in onze visie opgenomen.
- **Zorgteam** In het zorgteam stemmen wij af welke ondersteuningsbehoefte er bestaat bij individuele leerlingen of groepen leerlingen. Vervolgens bespreken we welke actie nodig is. Uitgangspunt is: 'wat kunnen leerlingen wél en wat hebben ze nodig in plaats van wat is er mis'. Leerlingen worden aangemeld bij het zorgteam door een coach (leerjaar 1 en 2) of mentor (leerjaar 3, 4 en 5) in overleg met de leerling en de ouders. De zorgcoördinator heeft korte lijnen met alle andere onderwijzende en niet onderwijzende professionals op school en is daardoor goed op de hoogte van wat er speelt bij leerlingen.
- **Externe deskundigheid** We schakelen zo nodig in overleg met ouders en leerlingen, het sociale wijkteam, een orthopedagoog, de leerplichtambtenaar, schoolverpleegkundige of schoolarts in. Soms maken jongeren tijdelijk gebruik van het 'Flex College', een specialistische onderwijsvoorziening van het samenwerkingsverband buiten de school, om hen weer op de rails te krijgen. De school blijft verantwoordelijk voor de leerling.

TOELATING LEERLINGEN

We zijn een havo en we krijgen ook veel aanmeldingen van leerlingen met een vmbot/havo advies. We geloven in het bieden van kansen. Bij twijfel doen we dat. Waarom zou je al 'nee' zeggen als wij én de jongere het willen proberen? Er samen voor gaan, dat is de kracht van de school. Meestal gaat het dan ook goed. Bij leerlingen die extra veel ondersteuning nodig hebben, kijken we of we die ondersteuning ook echt kunnen bieden. We doen dit in goed overleg met de school waar de leerling vandaan komt en met de ouders. Wanneer we tot de conclusie komen dat toelating op onze school niet verstandig is, helpen we deze leerling en ouders altijd een passend alternatief te vinden.

Ook zijn er leerlingen die zich aanmelden met vwo-potentie. In het nieuwe onderwijsconcept kunnen zij al vanaf het eerste leerjaar één of meerdere vakken op vwo-niveau volgen en daarin ook eindexamen doen.

AANNAME PERSONEEL

Als 'éénpitter' kunnen we mensen aannemen die we willen, die bij ons passen en bij kunnen dragen aan onze school. Geloof in de groei van leerlingen en multi-inzetbaarheid zijn criteria bij sollicitaties omdat ons type leer- en leefgemeenschap dit vraagt. Je doet wat nodig is. Daarom is het van belang dat het personeel diverse talenten heeft. De conciërge is een antropoloog en de ict-ondersteuner een psycholoog en zo zijn zij dus ook te betrekken bij het realiseren van Eigenwijs Leren.

“Ouder: “Er is veel openheid bij het nieuwe onderwijsconcept. Je kunt nooit meer zeggen als ouder, ik was niet uitgenodigd.”

SCHOLING

We willen ons voortdurend ontwikkelen en professionaliseren. We zijn altijd wel bezig met een vorm van scholing. Het is de bedoeling dat we kennis brengen, halen en delen met elkaar zodat iedereen 'bij blijft'. Een mooi voorbeeld is de scholing Didactisch Coachen die door alle docenten wordt gevolgd. Met behulp van videobeelden, die in de les worden gemaakt, krijgen docenten feedback op hun didactisch handelen en handvatten om hierin effectiever te worden. Het mooie is dat we nu een verschuiving zien van 1 op 1 begeleiding van leerlingen naar betere groepsbegeleiding. Zodra docenten meer handvatten krijgen voor het omgaan met diversiteit in de groep zien we de individuele problemen afnemen.

Onderwijsondersteuner: “Wij zetten iedereen in om mee te denken over oplossingen. Ouders, maar ook de conciërge of andere mensen die zicht op het kind hebben.”

KNOPEN DOORHAKKEN

We ontvangen als school graag veel input van iedereen. We luisteren goed naar leerlingen, ouders en medewerkers, individueel maar ook vanuit de medezeggenschapsraad, ouderraad en klankbordgroepen. Het is belangrijk dat bij nieuwe ontwikkelingen de neuzen dezelfde kant op blijven staan en we ons hierin laten leiden door onze visie. Dat vergt goed leiderschap en lef om knopen door te hakken.

FINANCIËN

Onze school komt uit met de reguliere financiering. Het samenwerkingsverband hoeft niet extra bij te springen. We denken goed na over wat we wel en niet doen, waar we tijd en dus geld in steken. Zo hebben we huisbezoeken afgeschaft en daar tegenover de 'driehoeksgesprekken' ingevoerd.

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEF BELEID

- + Maak vanuit de organisatievisie duidelijke keuzes en toon leiderschap.
- + Zorg voor een goede ondersteuningscultuur en -structuur zodat alle jongeren mee kunnen komen.
- + Regel een persoonlijke coach voor iedere leerling van de school om aan individuele leerdoelen te werken.
- + Houd bij selectie van personeel de leer- en leefgemeenschap die je wenst voor ogen en kijk of iemand daar iets aan toevoegt.
- + Blijf investeren in de professionalisering van het hele team.

'ZO KAN HET OOK'

INCLUSIEVE PRAKTIJK

Zorgcoördinator: "Leerlingen mogen zijn wie ze zijn."

LEREN IN DE ONDERBOUW

De leerlingen uit leerjaar 1 en 2 werken volgens het nieuwe onderwijsconcept 'Eigenwijs Leren'. Leerlingen zitten in een basisgroep van twintig leerlingen. Met deze groep starten we de dag, nemen de planning voor die dag door en bespreken gezamenlijk actualiteiten die op de school of daarbuiten spelen. Leerlingen kunnen daarna binnen een duidelijke digitale leeromgeving kiezen welke instructie of workshop ze gaan volgen. Aan welke doelen ze op een dag zelfstandig willen werken op het leerplein, een open ruimte waar jongeren individueel of samen werken aan leerdoelen. Ze sluiten de dag af onder begeleiding van een van de coaches van het leerjaar.

'Uitval' bestaat niet, omdat leerlingen altijd kunnen werken aan hun doelen. Als je die op school niet hebt behaald, werk je er thuis verder aan.

Eén keer per week heeft elke leerling een gesprek van vijftien minuten met zijn coach. Zij bespreken samen of doelstellingen behaald zijn, hoe het thuis gaat, wat de leerling interesseert en maken een planning voor de volgende week.

AANDACHT VOOR VERSCHILLEN

Bij ons is er veel aandacht voor de verschillen tussen de leerlingen. We weten wat de mogelijkheden zijn van de individuele leerlingen en stemmen het onderwijs en de leerprocessen hierop af. Wij bieden leerlingen het onderwijs aan dat past bij hun mogelijkheden.

Leerkracht: "We hebben bijzondere leerlingen, maar ook bijzondere leerkrachten."

DE LAT HOOG LEGGEN

We stimuleren leerlingen om hun talenten te ontwikkelen en het maximale uit zichzelf te halen. We dagen hen uit en verleiden hen tot een zo hoog mogelijk ambitieniveau. Leerlingen die veel moeite moeten doen om de havo te halen, bieden we alle mogelijke ondersteuning om dat voor elkaar te krijgen. Leerlingen die al goed presteren, stimuleren we om wat extra's te doen, bijvoorbeeld door vakken op een hoger niveau af te sluiten.

MEER DAN ALLEEN SCHOOLVAKKEN

We stimuleren leerlingen om naast schoolvakken ook hun andere talenten te ontwikkelen. Voorbeelden hiervan zijn: creatieve, sociale, schrijf-, organisatie- en sporttalenten. Op onze school kunnen leerlingen zich creatief ontwikkelen via

beeldende kunst, muziek (zingen, in bandjes spelen), dansen of toneelspelen. De hele school hangt vol met beeldend werk van leerlingen. Elk jaar voeren we twee grote concerten uit: 'Notre Jam' en 'Castle Lane Rock' met eigen geschreven nummers. Ook geven wij meerdere keren per jaar dans- en dramavoorstellingen. Elk jaar is er bij ons ook een koffieconcert op zondagochtend waarbij leerlingen en medewerkers samen optreden. De techniek wordt verzorgd door leerlingen die daar goed in zijn. Leerlingen maken flink reclame voor deze activiteiten. Voor deze voorstellingen nodigen ze medeleerlingen, ouders, medewerkers van de school, buurtgenoten en familieleden uit.

GEBRUIK MAKEN VAN DE OMGEVING

De lessen vinden plaats in de school maar ook daarbuiten. De school ligt, omgeven door water, in een mooi natuurgebied in Ubbergen aan de rand van Nijmegen. De biologielessen, maar ook die van lichamelijke opvoeding, beeldende vorming en fotografie worden als

het even kan buiten gegeven. In de vijver ligt een roeiboot waarmee leerlingen mogen varen. Zo kunnen ze op allerlei momenten genieten van de prachtige omgeving.

TIME-OUT

Leerlingen maken soms gebruik van onze time-out-ruimte, een rustige werkruimte waar de time-out-coördinator aanwezig is om leerlingen op te vangen. In die ruimte kunnen jongeren even op adem komen, lezen, tekenen, muziek luisteren of zelfstandig werken. De time-out-ruimte gebruiken wij nu ook nog voor de opvang van leerlingen die uit de klas zijn gestuurd. Met de invoering van 'Eigenwijs Leren' gaan we ervan uit dat dit in de toekomst niet meer nodig is. Vooral de coaches zullen hierbij een sleutelrol vervullen.

Ouder: "Openheid en betrokkenheid zijn nodig om de omslag naar gepersonaliseerd leren goed te maken."

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEVE PRAKTIJK

- + Neem de tijd om te onderzoeken wat wel en niet werkt bij een leerling. Een goede relatie met leerlingen betekent erkenning, vertrouwen en nieuwsgierigheid.
- + Heb hoge verwachtingen van leerlingen en ga er vanuit dat veel meer mogelijk is dan je denkt en zeg nooit zomaar "nee, dat kan niet".
- + Geef leerlingen de kans ook hun speelse en artistieke kant te ontwikkelen door dans, drama, muziek en beeldende vorming.
- + Neem leerlingen altijd serieus.
- + Maak waar nodig gebruik van de omgeving van de school.

TOEKOMST

We zijn net begonnen met het invoeren van 'Eigenwijs Leren' in jaar 1 en 2. We willen deze manier van leren de komende jaren in de hele school doorvoeren. De veranderingen hebben tot gevolg dat niet alles in een keer goed gaat, maar we weten dat we naar iets moois toewerken. Docenten, ondersteunend personeel, leerlingen - ook in de bovenbouw - en ouders snappen waar we mee bezig zijn en geloven er in. Onze ambitie is om ons te ontwikkelen tot een van de beste scholen in Nederland waarbij we het optimale in jongeren naar boven halen en zij niet uitvallen door een niet passend systeem. Daarbij is onze visie steeds leidend.

VERHALEN

ROSA

Op 12-jarige leeftijd kwam Rosa als een zeer onzeker meisje op onze school. Ze was daardoor veel alleen en wist niet hoe ze goed contact kon maken. Wij zijn toen met alle meiden van de klas samen gaan zitten (met Rosa) en bespraken hoe ze makkelijker contact zou kunnen leggen. De meiden besloten om Rosa in de pauzes bij hen te betrekken en bepaalde meisjes wierpen zich op tot buddy van haar. Nu zit Rosa in het examenjaar en heeft een paar echte vriendinnen waarmee ze samen haar profielwerkstuk maakt.

TIMO

Timo was 14 jaar toen hij bij ons op school kwam. Op het eerste gezicht een jongen met veel problemen uit het speciaal onderwijs. Hij sloeg met deuren, gooide prullenbakken omver en liep geregeld weg. We dachten dat hij het hier niet zou redden. Toch hebben we het gefixt. Hoe? We werkten allereerst nauw samen met zijn ouders en zorgden ervoor dat we met hen op één lijn kwamen. Zo vormden we een eenduidige kring om Timo heen. We leerden veel van elkaar over de omgang met hem. We hebben een tijd gehad dat we elke ochtend met de ouders aan de telefoon zaten. Dat was gewoon even noodzakelijk. Maar dat hoefde op een bepaald moment niet meer. Timo heeft zijn diploma gehaald en volgt nu een opleiding bouwkunde.

WESLEY

Wesley had een tijd thuis gezeten en kreeg therapie. Hij kwam bij ons in jaar 1. We maakten ons zorgen of hij meekon op het schoolreisje vanwege zijn uitdagende gedrag. We hebben toen goed onderzocht wat wel en niet werkte voor Wesley en regelden de juiste begeleiding voor hem zodat hij meekon. Dat ging prima. Wesley heeft gespreid examens kunnen doen en heeft in de twee laatste jaren veel 1 op 1 examens kunnen oefenen. Wesley zei: "Ik zorg dat ik het snap, dan hoef ik het niet te onthouden." Wesley heeft zijn diploma gehaald en een tussenjaar genomen om goed na te denken over welke vervolgopleiding bij hem past.

gefingeerde namen

VOORSTELLEN

EDUWIEK IN HOOGEVEEN

“ONDERWIJS VOOR IEDER TALENT”

Eduwiek is een uniek onderwijsconcept binnen het voortgezet onderwijs in Hoogeveen.

Het is ontstaan uit de gedeelde visie van het Roelof van Echten College, RENN4, Ambiq en onderwijscentrum de Twijn, om passend onderwijs maximaal vorm te geven.

Het gevolg is een bijzondere samenwerking tussen deze partners, waar kennis en expertise zodanig gebundeld zijn, dat de grenzen tussen regulier en speciaal onderwijs vervagen, zowel letterlijk als figuurlijk. Het onderwijsconcept wordt toegepast op de locatie Voltastraat en

Bentinckspark. Op de Voltastraat volgen rond de 1.000 leerlingen van cluster 3 en 4 praktijk- en vmbo onderwijs. Deze locatie heeft allerlei moderne theorie- en praktijklokalen, grote lichte werkruimtes en aantrekkelijke zitplaatsen en hoeken om te studeren, maar ook om samen te komen, te lunchen en ‘te chillen’. Het valt als buitenstaander amper op dat hier zoveel verschillende onderwijsvormen onder één dak zitten. De locatie Bentinckspark, voor mavo, havo en vwo heeft rond de 1.200 leerlingen.

excellent in speciaal talent

Roelof van Echten College
christelijk voortgezet onderwijs

VISIE & MISSIE

“Onze visie is: onderwijs voor ieder talent. Dat lijkt een open deur, maar zo eenvoudig is het niet. Wij willen dat elke jongere een optimale leerloopbaan heeft die past bij zijn of haar talenten, wensen en interesses. Dit is mogelijk, omdat in het onderwijsconcept Eduwiek de kennis en expertise van regulier en speciaal voortgezet onderwijs gebundeld zijn. Wij kunnen voor ieder kind écht passend onderwijs, zorg en begeleiding bieden. Denk aan ondersteuning bij het leren zelf of op sociaal-emotioneel gebied. Maar ook aan maatwerk, zodat leerlingen vakken bij een andere onderwijsvorm kunnen volgen (zoals bijvoorbeeld cluster 3, 4, praktijkonderwijs, vmbo) om zo goed mogelijk aan te sluiten bij hun wensen en mogelijkheden. Wij leren al doende en stellen onze dagelijkse praktijk steeds bij vanuit nieuwe inzichten en ontwikkelingen.”

‘ZO KAN HET OOK’ INCLUSIEVE CULTUUR

Hoofd expertisecentrum:
“Iedere leerling verdient elke dag een nieuwe kans. Wij laten leerlingen zien hoe belangrijk ze zijn en wat een mooie bijdrage ze kunnen leveren aan de maatschappij, op welke manier dan ook.”

ONDERWIJS VOOR ALLE JONGEREN

Ieder kind heeft recht op passend onderwijs dicht bij huis. We kijken vanuit een brede blik en werken samen met allerlei partners onder één dak. Wij kunnen jongeren de juiste ondersteuning bieden binnen hun eigen school(gebouw), zonder dat zij verwezen hoeven te worden naar speciaal voortgezet onderwijs elders. Wij zijn er trots op dat vrijwel alle jongeren bij ons kunnen uit- of doorstromen naar een vervolgopleiding, dagbesteding of werk.

LEERLOOPBAAN MET PERSPECTIEF

Wij hebben als doel dat alle jongeren een passende loopbaan hebben, zodat zij een positieve plek in de maatschappij krijgen. We hebben hierin een realistische ambitie: we willen dat leerlingen weten waar ze naartoe groeien en langs welke weg. Doordat wij intensief met andere onderwijspartners samenwerken en onze faciliteiten delen,

leren we veel van elkaar, zijn er korte lijnen en gaat de kwaliteit van ons onderwijs vooruit, zodat kinderen én docenten ervan profiteren. Zo bieden we niet alleen onze leerlingen, maar ook onze docenten en begeleiders een leerloopbaan met perspectief.

DROMEN ZIJN LEIDEND BIJ MAATWERK

Veel leerlingen gaan tot hun 20e naar school. Het mooiste is als ze bewust naar onze school komen om iets te leren. De opdracht is om jonge mensen te laten onderzoeken wat hun ambities en interesses zijn. Dromen van jongeren zijn daarom leidend. In principe is heel veel mogelijk. De kracht van ons concept is dat we door goede samenwerking, elke dag weer nieuwe kansen en mogelijkheden ontdekken waarmee we recht doen aan onze visie en missie.

SAMEN WAAR HET KAN, APART WAAR NODIG

We willen onderwijs, in plaats van zorg, leidend laten zijn, vanuit de gedachte dat iedere jongere wil en kan leren. We bieden passende zorg als aanvulling op het zo optimaal tot leren kunnen komen. Bijvoorbeeld het bieden van kleinschaligheid als ze dat nodig hebben en combinaties van onderwijs als hun talent daarom vraagt, op een manier die een einde maakt aan stigmatisering en hokjesdenken. We streven ernaar om bekend te staan als een goede school, met een hoogwaardig

onderwijsaanbod voor iedere leerling binnen reguliere en gecombineerde onderwijsarrangementen. We kijken per leerling wat er nodig is, vanuit het motto: "Samen waar het kan, apart waar nodig".

Ouder: "Ik heb korte lijnen met de school. Hier snappen ze hoe belangrijk een goed contact is met de school. En bovendien hebben ze ook veel begrip voor kinderen, dus ook voor mijn kind."

CONTACT

Naast het lesprogramma of het curriculum heeft het contact met jongeren misschien nog wel onze meeste aandacht. Dit doen we door goed naar hen te luisteren. We halen op wat leerlingen wensen en wat hun kwaliteiten zijn en bouwen daar te allen tijde op voort. Dat raakt steeds meer verankerd in onze schoolcultuur. Zonder relatie, geen prestatie.

GEPASSIONEERDE COLLEGA'S

Bij aanname van personeel vinden wij het niet alleen belangrijk of iemand goed kan lesgeven maar ook echt kan luisteren. Iemand die 'het vlammetje' heeft, de passie, om op onze unieke manier te willen werken en het een mooie uitdaging vindt om een gevarieerde groep leerlingen les te geven, ook diegenen die extra ondersteuning nodig hebben. We zoeken mensen die actief willen samenwerken en pionieren met jongeren, ouders en andere partijen op weg naar een mooie leerloopbaan. Het betekent dat docenten en begeleiders initiatiefrijk, flexibel en echte teamwerkers zijn.

OUDERBETROKKENHEID

Ouders en opvoeders worden intensief bij ons onderwijs betrokken. Niet alleen de jongeren moeten gehoord worden, ook de ouders. Het ontwikkelingsperspectief wordt samen met de jongeren en hun ouders besproken en beschreven. We hebben een klankbordgroep waarin we de visie van ouders horen. We proberen hen zoveel mogelijk te betrekken bij alle schoolontwikkelingen.

STANDVASTIG

Het ontwikkelen en realiseren van een onderwijsconcept als Eduwiek vereist vertrouwen in en overtuiging van

Bestuurder: “Regel vooral wat jongeren nodig hebben en hou niet vast aan de vorm. Redeneer vanuit het kind.”

het gezamenlijke doel. Betrokken en gepassioneerde mensen zijn daarbij onmisbaar. We moeten vaak volhardend zijn, een duidelijk standpunt innemen en mensen meenemen in het idee. Want natuurlijk zijn er af en toe beren op de weg. Maar zolang we dezelfde visie delen over de kansen voor jongeren, komen we er altijd uit.

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEVE CULTUUR

- + Zorg dat de juiste mensen bij elkaar worden gebracht die achter de visie staan om de leerloopbaan van ieder kind tot een succes te maken.
- + Bij het innemen van een standpunt moet je goed weten waar je aan begint. Vanuit eigen overtuiging spreken en handelen is de beste basis.
- + Focus op de talenten en wensen van jongeren en denk hierbij in kansen en mogelijkheden.
- + Deel expertise en inzichten zo breed mogelijk. Dus niet alleen intern, maar ook met andere onderwijsvormen en externe partners, zoals gemeenten en zorgondersteuners.
- + Durf buiten de lijntjes te kleuren, er is altijd meer mogelijk.
- + Haal mensen in huis die een brugfunctie kunnen vervullen tussen de school, zorg of welzijn. Zo krijgen jongeren vanuit verschillende invalshoeken steun en leermotivatie op hun eigen school.

'ZO KAN HET OOK'

INCLUSIEF BELEID

EXPERTISECENTRUM

Een onderdeel van Eduwiek is ons expertisecentrum dat bestaat uit onderwijsondersteuners van alle partners. Het centrum is verantwoordelijk voor de ondersteuning van zowel leerlingen als docenten als ook van onderwijstrajecten binnen de scholen van onze partners. Door de bundeling van al deze ondersteuners, bieden wij leerlingen en docenten kansen die ze anders mislopen. Wij werken hier met vierentwintig professionals waaronder orthopedagogen, psychologen, onderwijsassistenten, verzuimcoördinatoren, onderwijskundige begeleiders en intern begeleiders. De medewerkers van het expertisecentrum Eduwiek zijn voor iedereen beschikbaar die aan het concept verbonden zijn en daarmee zijn de mogelijkheden enorm.

Hoofd expertisecentrum: "We willen onderwijs leidend laten zijn en daarnaast aandacht hebben voor zorg. We willen vooral jongeren een passende onderwijsplek bieden waar ze zich optimaal kunnen ontwikkelen."

STUDIESTEUNPUNT

Voor veel leerlingen is leren niet vanzelfsprekend. Voor hen is het Studiesteunpunt (SSP) een uitkomst. SSP biedt laagdrempelige, intensieve begeleiding aan leerlingen bij wie we uitval zien in de 'executieve functies'. Doel is te voorkomen dat leerlingen vast lopen in hun schoolwerk of dat hun welbevinden in het gedrang komt. Ook willen we borgen dat deze individuele leerlingen gekend en passend ondersteund worden bij het oplossen van hun (studie) problemen en dat we ongewenst lang thuiszitten tegengaan.

SAMENWERKING MET EXTERNE PARTNERS

Eduwiek bestaat uit leerlingen, docenten en zorgprofessionals (vaak met een brugfunctie tussen zorg en school) die korte lijnen met elkaar hebben omdat ze in één gebouw werken en goede samenwerkingsafspraken hebben. Wij kijken met elkaar wat goed gaat en bouwen dat verder uit. We kunnen jongeren goed ondersteunen omdat we vanuit drie perspectieven werken: die van de school, het netwerk en thuis.

Binnen Eduwiek werken de partnerorganisaties intensief samen, maar wordt ook de samenwerking met externe partners gezocht. Er zijn verbindingen met diverse organisaties, zoals schoolmaatschappelijk werk, GGD, de jeugdagent, de leerplichtambtenaar,

'ZO KAN HET OOK'

Jong Hoogeveen, de wijkteams en andere jeugdhulporganisaties waaronder ook de intensieve jeugdzorg. Ook hebben we veel contacten met werkgevers, UWV en de gemeente. We werken aan buitenschools leren en verbinden ons hierin aan verzorgingshuizen, sportscholen en sportverenigingen.

FLEXIBILITEIT

De kracht van Eduwiek is dat we flexibel zijn. We gebruiken en schuiven met middelen en menskracht om ons onderwijs rondom de jongere te organiseren. Zo hebben veel scholen het beleid dat je eerst je school goed moet doorlopen voordat je op stage mag. Bij veel van onze leerlingen helpt het juist om stage voorop te stellen in plaats van de school, omdat ze door stage beter gemotiveerd worden om te leren. Verder kunnen leerlingen hun tijd op school verlengen. Ondanks de flexibiliteit die er is om te doen wat nodig is, zorgen wij er ook voor dat het programma voor toetsing en afsluiting van de opleiding wordt doorlopen.

FINANCIËLE MIDDELEN

Wij praten hier niet over geld, maar over wat we nodig hebben. Dat is ook een afspraak tussen de besturen van de in het gebouw gevestigde scholen en organisaties en het Samenwerkingsverband. Dat is fijn omdat we met twee verschillende bestuurlijke eenheden in één gebouw zitten en dit in de praktijk anders tot heel ingewikkelde constructies en situaties leidt. We maken dus van elkaars onderwijsfaciliteiten gebruik zonder dat het over geld gaat. We houden wel bij waar we gebruik van maken, maar verrekenen een en ander pas achteraf.

“Bestuurder: “Voordeel van een eigen gebouw is dat wat we vroeger ook al deden nu op één plek kan. Toen waren er zes locaties en voelden leerlingen zich geen onderdeel van de school. Nu wel.”

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEF BELEID

- + Probeer eerst zorg te dragen voor de leerlingen - wat heeft hij of zij nodig - en regel dan goede randvoorwaarden. Praat pas later over financiën.
- + Heb geduld. Nieuwe inclusieve concepten introduceren kost tijd. We hebben al tachtig jaar allerlei onderwijssoorten gescheiden, dus wees realistisch.
- + Zorg dat onderwijsprofessionals en begeleiders (uit zorg en welzijn) vrij kunnen schakelen en nieuwe paden kunnen bewandelen.
- + Ga er niet van uit dat iets niet kan of niet mag. Waar een wil is, is een weg.
- + Instanties willen wel samenwerken wanneer ze goed betrokken zijn bij de plannen. Zo hebben wij in een heel vroeg stadium het ministerie van onderwijs duidelijk gemaakt wat wij wilden met Eduwiek.

“ZO KAN HET OOK” INCLUSIEVE PRAKTIJK

Ouder: *“Het is fijn dat deze school snel kan schakelen tussen allerlei mogelijkheden en afdelingen en zo goed kan inspelen op de interesses en talenten van mijn zoon.”*

PASSEND ONDERWIJS

Onze kracht is dat we in dit gebouw en door het concept van Eduwiek allerlei mogelijkheden, kennis en middelen kunnen uitwisselen. Die ontwikkeling is in volle gang. We voeren diverse prachtige initiatieven uit om het maximale uit zowel de jongeren als de medewerkers te halen. We begeleiden ieder kind naar een passende plek in de maatschappij. Leerlingen zitten daarom niet altijd in een vaste groep maar kunnen, afhankelijk van hun leerdoelen,

meedraaien op verschillende plekken. Zo volgt een cluster 3 leerling de tekenlessen samen met een vmbo klas. Ook kunnen leerlingen van cluster 4 samen met jongeren uit het praktijkonderwijs de mbo-niveau 1 entree-opleiding volgen in samenwerking met onze burens, het Alfa College. We hebben gemengde branchelessen, zoals bij groen, zorg & welzijn en horeca, waar leerlingen van cluster 3, 4 en het praktijkonderwijs samen de les volgen.

Per jaar hebben wij in totaal wel zestig individuele trajecten, waar leerlingen onderwijs volgen op verschillende plekken in de school. Mentoren, docenten en ondersteuners vanuit het expertisecentrum spelen hierin een cruciale rol. Kortom, op alle gebieden proberen wij recht te doen aan elke leerling door écht passend onderwijs te organiseren.

DOCENTEN EN BEGELEIDERS LEREN VAN ELKAAR

Om het concept Eduwiek goed vorm te geven, streven we naar een goede samenwerking en uitwisseling tussen alle docenten, bruggenbouwers en zorgprofessionals die bij ons werken. We volgen daarom samen trainingen, organiseren interne conferenties en delen zo onze kennis, vaardigheden en successen. Docenten leren van en met elkaar hoe ze bepaalde kwesties het beste kunnen aanpakken, ieder vanuit zijn of haar eigen vakgebied. Zo organiseren we elke maand een bijeenkomst waar verschillende teams zich presenteren en ervaringen uitwisselen.

BRUGGENBOUWERS

Belangrijk zijn onze bruggenbouwers die kunnen laveren tussen leerlingen en docenten. Bijvoorbeeld de onderwijskundige begeleiders en begeleiders binnen het schooltoeleidingsprogramma (STP'ers). De onderwijskundige begeleiders ondersteunen

Leerling: “Ik ben geslaagd voor het vmbo dit jaar! Ik heb veel baat gehad bij deze school. Ik ben vaak van school veranderd. Hier kon ik eindelijk op mijn manier het vmbo afmaken met ondersteuning vanuit Eduwiek.”

leerlingen en docenten bij diverse lopende arrangementen, waarin leerlingen bijvoorbeeld (deels) schakelen tussen regulier en speciaal onderwijs. De STP'er werkt vanuit onze partner Ambiq op de school en staat samen met docenten in de klas. De STP'er onderhoudt contacten met de leerling zodat er een basisvertrouwen ontstaat tussen de leerling, thuis en de school. STP'ers werken bijvoorbeeld succesvol met 'thuiszitters' en zorgen ervoor dat ze weer op school komen. Dat gebeurt binnen een 'startklas'.

STARTKLAS

In de startklas vangen we jongeren op die om verschillende redenen langere tijd geen school van binnen hebben gezien. Zij missen vaak schoolse vaardigheden zoals op tijd komen, samenwerken, instructies uitvoeren of gewoon op een stoel blijven zitten. In de startklas krijgen zij de kans om weer aan te sluiten bij de schoolstructuur en -praktijk en kunnen vandaaruit doorstromen. Ze kunnen elk moment instappen en doorlopen een programma van maximaal twaalf weken. Daarna gaan ze naar een vaste klas. We hebben inmiddels drie startklassen waarin maximaal negen jongeren extra uitleg en begeleiding krijgen. Van veel van die leerlingen wordt vooraf gezegd dat ze toch niet naar school kunnen, terwijl wij geloven dat dit wél kan. We stellen hun wensen en ambities centraal en kijken naar welke mogelijkheden ze wél hebben. We kunnen afwijken van het reguliere lesprogramma en bieden eventueel individueel onderwijs aan.

LEERLOOPBAAN

We leveren maatwerk bij het behalen van certificaten en diploma's. Zo hebben we een jongen met een cluster 2 indicatie, die bij ons in klas 3 kaderberoepsgericht (kb) is ingestroomd. Engels is een flinke uitdaging voor hem vanwege zijn taalontwikkelingsstoornis. We proberen daarom maatwerk te bieden. De docent Engels laat hem bijvoorbeeld alleen dié woordjes leren die hij echt nodig heeft en die getoetst worden. Ook het examen Engels is voor hem spannend, maar we overleggen dan vast met de vervolgopleiding dat wanneer hij voor Engels het examen een niveau lager zou moeten doen, hij toch toelaatbaar is voor een niveau 3/4 opleiding als hij alle andere vakken wel op kb niveau haalt.

Soms lopen leerlingen om uiteenlopende redenen vast. Bij ons kunnen zij verschillende trajecten op maat volgen waardoor ze hun vmbo-diploma halen en daarna door kunnen stromen naar een vervolgopleiding. Zo hebben wij een meisje op school dat muziek wil studeren op het mbo omdat ze nu al een actieve dj is. Door de aandacht en rust die ze bij ons krijgt om te studeren, kan ze nu de vervolgopleiding muziek doen. Ook hebben we een jongen examenopdrachten in stukjes aangeboden, overzichtelijk en behapbaar, waardoor hij het vmbo succesvol kan afmaken.

HET ARBEIDSTRAININGSCENTRUM

Het arbeidstrainingencentrum (ATC) is ook een onderdeel van locatie Voltastraat. Het doel van het ATC is dat jongeren arbeidsvaardigheden ontwikkelen die zij nodig hebben in het dagelijks leven. Het ATC heeft een wasserette,

Schooltoeleider Ambiq: "Ik heb de mooiste baan van de wereld. Ik beweeg me tussen de school en Ambiq. We hebben verschillende invalshoeken als zorginstelling en school, maar stellen beiden het belang van het kind voorop, daarin vinden we elkaar."

hout- en verpakkingsafdelingen en een repro-afdeling. Het wordt gebruikt als voorbereiding op stage en werk. Soms ook voor stagiaires uit het vmbo wanneer ze moeite hebben met stage lopen in een bedrijf buiten de school. We hebben een goed contact met de gemeente, werkgevers en het UWV. We leren jongeren basisvaardigheden zoals op tijd komen en nauwkeurig werken. En voor bepaald werk, met bestaande opdrachtgevers, moeten jongeren verplichte kennis hebben of op specifieke gebieden bijgespijkerd worden. Als zij eenmaal ergens werk hebben gevonden, zoeken we ze daar regelmatig op en volgen we - nog even - hun ontwikkeling.

EDUWINKEL

We hebben een Eduwinkel midden in ons gebouw. We werken hierin samen met de HEMA, die ons allerlei winkelmaterialen heeft gegeven zoals stellingen, HEMA werkkleding en HEMA manden. Het is hierdoor een echte mini HEMA winkel geworden waar jonge mensen allerlei winkelvaardigheden kunnen leren. Tevens verkopen de leerlingen in de winkel veel eigen gemaakte producten zoals unieke kaarsen, kussens en beeldjes. We willen dat jongeren hier zo waarheidsgetrouw mogelijk oefenen, want daarna kunnen ze stage lopen bij de HEMA of een andere winkel. Het is een prachtige leerwerkplek voor de branche detailhandel.

ADVIES VOOR INCLUSIEVE PRAKTIJK

- + Complimenteren werkt bij het stimuleren van leerlingen. Dat is bij docenten niet anders. Als docenten goed zijn, laat ze dan weten dat ze goed zijn.
- + De kunst is om het basisvertrouwen tussen de leerling en de school vast te houden zodat jongeren zich van daaruit kunnen ontwikkelen.
- + Alles draait om communicatie met leerlingen en korte lijnen met ouders of andere opvoeders.
- + Haal het hoogst mogelijke uit leerlingen door niet te over- of ondervragen. Een leerling mag af en toe op zijn tenen lopen, als hij er maar bij kan.
- + Wees voorspelbaar! Als jongeren weten waar ze aan toe zijn en wat precies van hen wordt verwacht, is er al veel gewonnen.
- + Leer jongeren dat er onderlinge verschillen zijn, maar leer ze ook met die verschillen om te gaan.

TOEKOMST

Allereerst zien we nu al dat de scheiding tussen speciaal en regulier onderwijs bij ons aan het vervagen is. We streven ernaar dat die scheiding verdwijnt. We willen elke jongere dichtbij huis onderwijs kunnen bieden. Ons doel is om komend jaar ook een klas te maken voor cluster 4 leerlingen binnen havo en vwo, die we nu soms nog verwijzen naar scholen buiten de regio. Graag willen we dat het expertisecentrum in de toekomst vanzelfsprekender ingezet wordt binnen alle vormen van ons onderwijs, voor zowel leerlingen als docenten.

Het zou mooi zijn als we onze kennis ook over kunnen brengen naar andere scholen. Wij leren elke dag opnieuw en zien steeds nieuwe mogelijkheden. Het delen van onze kennis en ervaringen kan andere scholen helpen die hierin ook zoekend zijn.

VERHALEN

IBRAHIM

Ibrahim was 16 jaar toen hij bij ons in de startklas kwam. Hij was agressief en woonde op een gesloten groep bij een zorgaanbieder die twijfels had of hij naar school kon. We hebben Ibrahim nauw gevolgd. Elk klein succes hebben we met hem uitgebouwd naar een groter succes door steeds in kansen te denken. We gaven hem een toekomstperspectief doordat hij stage kon gaan lopen. Inmiddels is hij van de gesloten groep af en woont hij op zichzelf.

FABIAN

Fabian, 16 jaar, was niet in staat om een lesuur te volgen. Hij was bezig met handel in drugs. We hebben uiteindelijk een voor hem inspirerende stageplaats kunnen regelen voor vier dagen per week, waarbij hij in elk geval één dag naar school moest komen. Zijn baas zou zorgen voor de vaardigheden rondom werk, wij voor de sociale vaardigheden. Fabian is opgebloeid. Hij werkt heel hard en heeft geen tijd meer om te dealen. Hij heeft nu een VCA (Veiligheid, gezondheid en milieu checklist voor aannemers) nodig voor een baan en daar gaat hij voor.

ANITA

Een ouder vertelde over dochter Anita, een meisje met het syndroom van Down en tevens een leerling van onze school. Recentelijk was zij uit eten met haar ouders in een restaurant in de stad. Daar werkte een jongen in de bediening die hier ook op school zit. Hij zegt 'hallo' tegen Anita en voegt eraan toe: "Leuk dat jij hier bent, wij zitten op dezelfde school!" Als we zo'n verhaal horen, weten we dat we op de goede weg zijn.

gefingeerde namen

EVEN

VOORSTELLEN

INNOVA IN ENSCHEDE

“WIJ ZIJN EEN SCHOOL VAN EN VOOR LEERLINGEN!”

Innova is in 2012 opgericht en is een gezellige, kleine school van 250 leerlingen en onderdeel van Het Stedelijk Lyceum in Enschede. Jongeren die grote moeite hebben met het huidige onderwijssysteem en daardoor niet naar school gaan of dreigen uit te vallen, kunnen hier toch hun schoolcarrière voortzetten en een diploma halen. De school werkt vanuit een uniek onderwijsconcept waarbij leerlingen zelf de regie hebben over hun leerproces en

bijgestaan worden door een coach. Door de kleinschaligheid voelen leerlingen zich snel thuis en kunnen ze leren van, met en door elkaar.

VISIE & MISSIE

“Wij zijn een school van en voor leerlingen die staat voor gepersonaliseerd onderwijs en die recht doet aan de verschillen in leerstijlen, tempo en de zelfstandigheid van leerlingen. Leerlingen leren hier wie ze zijn, wat ze kunnen en wat ze willen. Samen met hen werken we aan de vaardigheden die ze nodig hebben om verder te komen. We zijn net als elke andere school, maar staan naast elke leerling op een manier die er voor zorgt dat hij of zij het beste uit zichzelf kan halen.”

'ZO KAN HET OOK'

INCLUSIEVE CULTUUR

Ouder: "Het mooie van Innova is dat ze zich richten op talenten en competenties en dat ze aandacht hebben voor sociale aspecten. Het positieve zelfbeeld van mijn dochter is enorm gegroeid. Bijzonder is dat ze nu vrienden heeft op school."

KLEINSCHALIG

Innova is een kleine school waar mensen elkaar kennen. We hebben geen schoolbel want iedereen weet wanneer de pauze voorbij is. Soms denken buitenstaanders dat het hier een 'wilde bende' is, maar het tegendeel is waar. We houden juist veel rekening met elkaar en iedereen weet iedereen te vinden. Zo kunnen we goed samenwerken. De kleinschaligheid zorgt ervoor dat we een fijne leergemeenschap zijn waarvan iedereen gelijkwaardig deel uitmaakt en waarbij niemand buiten de boot valt.

SAMENWERKING MET OUDERS

We kennen alle ouders bij naam en zij kunnen altijd bij ons terecht. Het is belangrijk om met ouders een goede band te hebben zodat we samen met hen en de leerling zicht houden op het leerproces en aan dezelfde doelen kunnen werken. Bij ons staan alle deuren

letterlijk open, de voordeur, het lokaal, de lerarenkamer.

Vooral wanneer leerlingen net op onze school zijn, zorgen we ervoor dat niet alleen de leerlingen maar ook hun ouders kunnen wennen aan onze schoolcultuur, waarbij kinderen veel meer vrijheid krijgen dan ze gewend zijn. Ouders zien de voordelen van onze aanpak, omdat hun kind graag naar school gaat en zich sociaal en cognitief goed ontwikkelt.

BETROKKEN TEAM

We zijn een betrokken team en leerlingen vinden de leerkrachten hier wat amicaler en toegankelijker dan ze op andere scholen gewend zijn. Leerlingen stappen daarom makkelijk op docenten af als ze iets nodig hebben. We streven naar openheid en respect voor elkaar en dat maakt leren plezierig en gemakkelijker voor zowel de leerling als de docent.

"Wat heb jij vandaag gedaan?" is bij ons een standaardvraag om leerlingen uit te nodigen iets van zichzelf te laten zien. Sommigen nemen die houding over en stellen deze vraag nu ook aan ons. Dat vatten wij op als een compliment.

DOCENTEN LEREN VAN ELKAAR

Het is de bedoeling dat alle medewerkers op school, onze cultuur, visie en het onderwijsconcept dat hieruit voortvloeit omarmen. Vooral voor nieuwe collega's kan het even wennen zijn. We gebruiken vormen van 'team-teaching' zodat collega's de ruimte krijgen om samen te zitten en met en van elkaar te leren. Niet alleen onze leerlingen moeten dingen ontdekken en pionieren, maar ook de docenten. Dit lukt alleen als we nauw samenwerken en we iedereen het gevoel geven dat niemand er alleen voor staat.

NIUWSGIERIG EN BELANGSTELLEND

We zijn nieuwsgierig naar de leerlingen, naar wat ze in zich hebben. We hebben een open houding en zijn belangstellend. Wij willen ook de nieuwsgierigheid van leerlingen zowel naar zichzelf stimuleren als naar de wereld om hen heen. Als ze eenmaal ontdekken dat ze iets goed kunnen of iets interessant vinden, zijn ze benieuwd naar wat er nóg meer kan. Dat geeft leerlingen een gevoel van veiligheid en vertrouwen in zichzelf, iets wat ze mee nemen in hun verdere leven.

ONTWIKKELING CENTRAAL

De ontwikkeling van jonge mensen is ons vertrekpunt, leerlingen houden zelf de regie. We willen het beste uit leerlingen halen en vinken af wat ze (al) kunnen. We leren ze om zich niet aan te passen aan het schoolsysteem maar om op hun eigen manier tot bloei te komen. Zij krijgen bij ons veel keuzevrijheid en verantwoordelijkheid om te laten zien wat ze werkelijk in huis hebben.

GEEN ORDEPROBLEMEN

We gaan op zo'n manier met elkaar om dat iedereen zich prettig voelt. Daarbij is goed communiceren belangrijk. Welke afspraken

“Conciërge: *Het is hier anders dan op een grote locatie waar ik werkzaam ben geweest. Ik koos na 20 jaar voor Innova omdat ik hier de kans krijg actief onderdeel uit te maken van een gemeenschap waarin iedereen elkaar kent en waardeert.*”

kunnen we maken met elkaar zodat iedereen zich op z'n gemak voelt? Als een leerling een akkefietje heeft met iemand dan nemen we het niet over maar gebruiken 'herstelrecht' vragen: "Wat is er precies gebeurd? Wat ga je doen om de relatie te herstellen?" Beide betrokkenen moeten zich uiteindelijk weer op hun gemak voelen.

Leerlingen leren medeleerlingen te beschouwen als gelijkwaardig. Voor ons is het daarom belangrijk dat we niét polariseren en hen nooit het gevoel geven dat de ene beter is dan de ander. Leerlingen worden niet negatief beoordeeld en daardoor 'klem gezet'. Dit is wellicht de reden waarom ordeproblemen bij ons amper voorkomen.

HERSTELRECHT

Wij gebruiken het herstelrecht omdat dit de kracht van mensen activeert en ontwikkelt. Conflicten worden hiermee voorkomen of aangepakt. In een plezierige werkomgeving, die wij natuurlijk nastreven, lossen mensen samen hun problemen op. Samen werken aan constructieve oplossingen bij conflicten maakt

de gemeenschap sterker en veiliger! Leerlingen spelen zelf een rol als oplosser bijvoorbeeld bij conflicten tussen leerlingen onderling. De rol van 'mediator' vraagt specifieke competenties, waar een leerling de rest van zijn of haar leven baat bij heeft.

Herstelrecht is een internationaal gehanteerd opvoedkundig model en wij kiezen hiervoor om:

- een fijne leer- en leefomgeving te creëren;
- onderlinge relaties te versterken;
- aan goede leer- en werkresultaten te werken;
- een goede relatie te waarborgen zodat een conflict wordt gezien als iets om van te leren en herstel van de verstoorde verhoudingen het uitgangspunt is.

Leerling: "Het is een kleine school met een leuke sfeer. Alle leraren kennen je. Ze leggen dingen duidelijk uit en zijn zorgzaam."

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEVE CULTUUR

- + Draag de visie uit en bouw de school daaromheen.
- + Zorg dat jongeren nieuwsgierig worden naar zichzelf.
- + Richt de aandacht vooral op wat leerlingen wél kunnen.
- + Investeer in goede contacten met ouders en werk aan een sfeer van wederzijds respect.
- + Zorg ervoor dat collega's veel van elkaar kunnen leren.
- + Werk aan een prettige, kleinschalige leergemeenschap.

'ZO KAN HET OOK'

INCLUSIEF BELEID

GEPERSONALISEERD LEREN

We werken aan 'eigentijds onderwijs', waarbij leerlingen worden uitgedaagd om hun talenten en ambities te laten zien. Leerlingen leren bij ons verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leren. In Zweden is deze manier van gepersonaliseerd leren al jaren geleden ontwikkeld onder de naam 'Kunskapsskolan' en door het 'nationale expertisecentrum leerplanontwikkeling' vertaald naar de Nederlandse situatie. Wij maken daar op onderdelen gebruik van.

KERNDOELEN

Bij ons is de leeromgeving strak georganiseerd. Leerlingen werken bij ons aan wettelijk vastgestelde kerndoelen. Dat wil zeggen: de eerste jaren hebben wij een vast basisaanbod en daarna bereiden we hen voor op het behalen van een diploma. Wij werken in die zin niet anders dan een andere school, behalve dat leerlingen hier zelf bepalen hoe ze het beste leren en wij ze daarbij coachen.

GEPERSONALISEERD LEREN BETEKENT DAT DE LEERLING:

- zelf het eigen werk en rooster verzorgt;
- zelf besluit hoe er getoetst wordt;
- veel vrijheid en weinig regels heeft;
- werkt op zijn of haar eigen niveau;
- zelf verantwoordelijkheid neemt voor het eigen leerproces;
- zelf de eigen doelen stelt;
- wekelijks een gesprek met een persoonlijke coach heeft;
- ouders mee mag nemen naar coachingsgesprekken.

bron: www.hetstedelijk.nl/innova

EIGEN COACH

Tijdens een wekelijks coachgesprek van een kwartier stelt de coach samen met de leerling een tijdlijn op en formuleren zij de persoonlijke leerdoelen vanuit de vaste kerndoelen. We gebruiken hiervoor een kerndoelenmatrix waar alle leerniveaus in een digitale leeromgeving staan die ook voor ouders toegankelijk is. Ouders zijn op de hoogte van de coachgesprekken en kunnen altijd aanschuiven. De beoordeling van de kern- en leerdoelen gebeurt tijdens schooltijd. Leerlingen kunnen zelf zien waar ze nog aan moeten werken en afvinken wat al behaald is. De coach maakt van de gesprekken en eventuele beoordelingen een verslag dat leerlingen en ouders online kunnen inzien en aftekenen.

LEERLING DE BAAS

Leerlingen zijn de baas over hun eigen leertempo en leerproces en hebben veel keuzevrijheid om hun dag in te delen. Veel werk doen leerlingen na korte instructielessen tijdens leerprocesbegeleiding in een lokaal, hal of andere ruimte waar altijd een docent aanwezig is.

We geven veel aandacht aan kwaliteiten van leerlingen en richten ons ook op de onderdelen waarin ze moeten bijspijkeren. Uiteindelijk heeft elke jongere een eigen leerroute.

Docent: “De constatering dat we iets niet kunnen is de start van het onderzoek naar wat we nodig hebben om het wel te kunnen. Dit geldt voor zowel de leerling als voor mij als docent.”

HET ALTERNATIEF VAN DE 'GEWONE LES'

Bij ons wordt de 'les' als het ware functioneel gestript en worden de componenten ervan apart aangeboden in de vorm van 'thema's'. Zo kunnen leerlingen voor verschillende thema's hun eigen doelen stellen en bepalen in welke mate zij daar ondersteuning bij nodig hebben. Bij het vak biologie zijn de thema's bijvoorbeeld: bloed, seksualiteit en planten. Verder zijn er instructielessen, colleges (in grotere groepen), onderzoeksprojecten, workshops, presentaties, ontdekkingsstochten en allerlei andere activiteiten om de kennis en vaardigheden te verwerven die ze nodig hebben om zich adequaat te ontwikkelen en hun individuele maar ook gezamenlijke doelstellingen te bereiken.

Leerling: "Dit is een normale school, maar toch heel bijzonder."

DOORLOPENDE LEERLIJNEN

We willen basisschoolleerlingen die in principe voor onze school kiezen vroegtijdig en actief kennis laten maken met Innova en onze werkwijze. Zijn ze eenmaal hier, dan kunnen we verder bouwen. Hetzelfde geldt voor de overgang naar het mbo. Volgens de nieuwe wet Toelatingsrecht moeten mbo's alle jongeren die zich bij hen aanmelden accepteren. Dan is het voor mbo's fijn als ervaringen en aanpakken eerder met elkaar worden uitgewisseld. Ook kan het dan zijn dat een leerling nog wat examens overdoet maar alvast met een aantal vakken op het mbo start. Onze ervaring is dat een goede overgang naar vervolgonderwijs de succeservaringen van jongeren vergroot.

Teamleider: "Als je leerlingen de ruimte wilt geven moet het systeem wel heel strak ingericht zijn. Binnen het systeem is dan alle flexibiliteit."

ONDERSTEUNING

Bij ons is allerlei ondersteuning aanwezig. Naast de coachgesprekken en de doorlopende leerlijnen zijn er ook andere manieren om leerlingen te helpen. De locatie ondersteuningsgroep (LOG) is onze ondersteunende dienst en bestaat uit een ondersteuningscoördinator, docent, assistent en orthopedagoog. LOG heeft ook een Traject Op Maat, 'TOM', voor jongeren die vrij ernstige problemen hebben en potentiële thuiszitters zijn. Met TOM hebben wij de mogelijkheid om specifieke begeleiding in te zetten en te werken aan leermotivatie. Door deskundigheid onze school binnen te halen blijven leerlingen in hun eigen leerjaar. Docenten kunnen steun krijgen van LOG en al doende een bepaalde aanpak ontwikkelen.

LOG kan worden ingezet voor:

- pedagogische en didactische ondersteuning in de klas;
- observeren en begeleiden van leerlingen;
- het geven van trainingen aan leerlingen en docenten;
- het leren van sociale vaardigheden;
- het bieden van extra ondersteuning of coaching.

SAMENWERKING EXTERNE PARTNERS

We werken samen met de wijkteams (schoolwijkcoach), leerplichtambtenaren en de gemeente. Verder zijn wij verbonden aan 'Leerling 2020', een netwerk van scholen die gepersonaliseerd onderwijs vorm wil geven en expertise deelt, de TU Twente (opleidingen), PO-onderwijs (in verband met doorstroom), VO-raad en de onderwijsinspectie.

FINANCIËN

Veel scholen zeggen dat ze maatwerk niet kunnen betalen. Maatwerk is inderdaad duurder maar er zijn andere manieren om onze financiële doelstellingen te behalen.

“Teamleider: “Leerlingen die naar een mbo gaan, ontdekken vaak al snel dat ze bij ons veel geleerd hebben over zelfstandigheid, verantwoordelijkheid nemen en samenwerken.”

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEF BELEID

- + Zorg dat het einddoel heel helder is en ontwikkel samen een weg ernaartoe.
- + Blijf in beweging, blijf samen bijstellen.
- + Geef leerlingen alle tijd om te settelen en hun eigen plek te vinden op school.
- + Laat leerlingen binnen duidelijke kaders hun eigen beslissingen nemen, dan komen ze erachter hoe ze in elkaar zitten.
- + Breng een belangrijke basis over en dat is: vertrouwen.
- + Organiseer voldoende 1 op 1 begeleiding in de school.

‘ZO KAN HET OOK’ INCLUSIEVE PRAKTIJK

Vakcoach: “We zijn flexibel zodat we goed aansluiten bij iedere jongere. Elk kind is uniek en bewandelt een eigen leerroute. Alleen het doel staat vast. De weg erheen niet.”

START VAN HET JAAR

Alle leerlingen starten in het eerste jaar met een introductieweek en kamp. In groepjes van vier krijgen ze wat geldt met de opdracht: regel je eigen eten. Zo maken ze kennis met onze werkwijze op school: werken aan een persoonlijk én gezamenlijk doel waarbij je alle vrijheid hebt om hier vorm aan te geven. De kaders in zo'n opdracht worden bepaald door de hoeveelheid geld, de mate van kennis, creativiteit en inventiviteit bij de leerlingen en het aanbod van de winkels in de omgeving.

BEGIN VAN DE DAG

De docenten beginnen elk ochtend met een teamgesprek van 8.15 uur tot 8.30 uur waarbij zij elkaar brieven en allerlei zaken doornemen. Zo'n start geeft de juiste energie om de dag in te gaan.

ROLLEN VAN EEN DOCENT

Elke docent kan zowel coach als vakcoach zijn. Als vakcoach geeft de docent per vak één keer per week instructieles en heeft hierin een

onderwijzende rol. Als coach heeft een docent een faciliterende rol in het creëren van een prettige en inzichtelijke (digitale) leeromgeving. De coach heeft tevens een ondersteunende rol in het begeleiden van leerlingen bij hun leerproces en het voeren van wekelijkse coachgesprekken. Elke ochtend start de docent met zijn of haar vaste coachgroep en heeft dagelijks ruimte voor vier individuele coachgesprekken van een kwartier. Dit in tegenstelling tot reguliere scholen waar de mentor vaak maar een uur per week voor de hele klas heeft.

ACHT VOORWAARDEN VOOR EEN GOEDE PRAKTIJK:

Om er voor te zorgen dat leerlingen zich goed ontwikkelen op onze school zijn er een aantal essentiële voorwaarden waaraan we altijd voldoen:

1. Elke leerling kan altijd verder in het lesprogramma.
2. Het juiste materiaal is altijd aanwezig.
3. De leerling weet altijd wat hij of zij gaat doen.
4. De leerling kan zelf intekenen op activiteiten.
5. De leerling werkt in eigen tempo, op eigen niveau en vanuit een eigen leerstrategie.
6. Er zijn altijd docenten aanwezig.
7. De leerling kan zich flexibel laten toetsen en het lesprogramma in eigen tempo afsluiten.
8. Alle leerlingen kunnen gebruik maken van een laptop en hebben toegang tot hun digitale leeromgeving.

BETEKENISVOL LEREN

Een deel van onze kennis verwerven we met hulp van leermiddelen en informatiebronnen, al dan niet digitaal. Bij verdiepende vormen van leren, waarbij het gaat om verbanden leggen, inzicht krijgen, analyseren of een mening vormen, grijpen wij de kansen die er liggen in de wereld om de leerling heen. Een wereld boordevol keuzemogelijkheden om te ontdekken wie je bent, wat je kunt en wat je ambiëert.

Zo organiseren leerlingen zelf hun schoolreisjes en ouderavonden en geven voorlichting over onze school. Of ze verrichten reparatiewerk op school of werken in de kantine. We hebben een pop-up restaurant waar jongeren hun kwaliteiten kunnen laten zien. Een jongere die specifieke interesses heeft in een bepaald vak, kan ook een maatschappelijke stage lopen die aan dat vak gerelateerd is. Zo is er een leerling die smid wil worden en nu een stageplek in Zwitserland heeft gevonden omdat daar de beste smederijen zijn.

CREATIEVE VAKKEN

Bij ons kunnen leerlingen examen doen in gym, dans en toneel. Gymlessen vinden plaats op onze locatie en dans en toneel op de andere locatie van het Stedelijk Lyceum.

Leerling: “In de onderbouw zijn geen proefwerkweken. Toetsen moeten we zelf inplannen. Elke dag mogen we in principe een toets maken.”

Vakcoach: “Leerlingen veranderen ons. We gaan af op de twinkeling in hun ogen en ontdekken nieuwe dingen die voor hen werken. We krijgen zo inzichten in de diversiteit van leerlingen en hoe je daar als team goed op in kunt spelen.”

FOCUS VASTHOUDEN

Het is belangrijk dat de leerling die dreigt vast te lopen, de noodzaak voelt om dingen anders te gaan doen. Tegen een muur aanlopen is hier niet het einde. Het is juist een nieuw begin. We nemen dan met de leerling zijn of haar weekplanning, dagplanning en uurplanning door en zetten die nog strakker neer, terwijl de leerling steeds aan het roer blijft. We werken aan bewustzijn rondom eigen verantwoordelijkheid en hoe ze hun tijd beter in kunnen delen. Leerlingen stellen bijvoorbeeld vaak moeilijke taken uit. Of komen hun afspraken niet na die ze eerder hebben vastgelegd met de coach en hun ouders. Door met ze te gaan zitten en de planning door te nemen krijgen ze weer de juiste focus. Ook zoeken we samen naar ideeën om de aandacht vast te houden. Een leerling werkt bijvoorbeeld met een timer waarbij pauzes en studietijd elkaar afwisselen. Als leerlingen toch problemen houden met leren kunnen we extra ondersteuning krijgen van specialisten in onze school.

REFLECTEREN

In ons onderwijs is het belangrijk dat leerlingen leren reflecteren op hun eigen werk. Dat gebeurt wekelijks in het 15-minuten-gesprek met hun coach. Bovendien moeten leerlingen elke vrijdag van de week een e-mail aan hun coach sturen, met een CC naar hun ouders, over hoe de week is verlopen. Ze beantwoorden een lijst met negen standaardvragen waarin naar voren komt wat goed en minder goed ging. Verder hebben wij twee keer per jaar reflectieweken: een week voordat de kerstvakantie begint en twee weken voor de zomervakantie. Dan maken leerlingen schoon schip. Ze zorgen er dan voor dat thema's afgerond worden, maken extra toetsen en kijken waar ze na kerst of de zomer mee gaan starten. Zo gaan ze zorgeloos de vakanties in.

Leerling: “Ik vind de vrijheid hier fijn. Je kunt hier alleen werken maar ook met anderen, dat bepaal je zelf. Ik kan hier met een koptelefoon naar mijn eigen muziek luisteren waardoor ik me beter kan concentreren. En als ik niet weet hoe ik verder moet is er altijd wel een coach die mij kan helpen.”

ADVIES VOOR EEN INCLUSIEVE PRAKTIJK

- + Let vooral op de leerling in plaats van de regels.
- + Wees flexibel in de rol als docent en zoek samen met leerlingen, ouders en collega's naar oplossingen.
- + Ga er vanuit dat veel wél mogelijk is!
- + Start met een goede weekplanning voor elke jongere.
- + Organiseer korte instructielessen zodat jongeren de aandacht vasthouden.
- + Ga op zoek naar de twinkeling in de ogen van leerlingen.
- + Leer leerlingen met regelmaat te reflecteren op hun eigen werk.

TOEKOMST

We hebben de afgelopen jaren vele vernieuwingen doorgemaakt en willen nu ons beleid vooral bestendigen en de goede kwaliteit handhaven. Natuurlijk zijn er altijd dingen die we blijven ontwikkelen zoals een goede overgang van primair onderwijs naar onze school. Ook kijken we naar een beter schoolgebouw, omdat ons huidige gebouw verouderd is en het groeiend leerlingenaantal hier ook om vraagt. Verder willen we dat docenten blijvend van elkaar kunnen leren door team-teaching. In alles wat we doen willen we in elk geval de kleinschaligheid, het pedagogische klimaat en de goede sfeer behouden.

VERHALEN

TOM

Tom wil Engels gaan studeren maar het lukte hem niet om op zijn vorige middelbare school examens te doen vanwege zijn persoonlijke problemen. Tom heeft de diagnose autisme en last van faalangst, depressies en slaapstoornissen. Aanvankelijk kwam hij één dag per week op onze school. De kunst voor ons is om Tom in contact te brengen met zijn passie en kwaliteiten. De jongen was vastgelopen in een systeem waarin geen flexibiliteit zat. Bij ons hoeft hij nu elk jaar maar in twee vakken examen te doen. Zo behoudt hij een zeker leertempo waarbij de leerstof behapbaar blijft. Inmiddels gaat Tom elke dag naar school.

DANIËLLE

Daniëlle zat met zichzelf in de knoop en ging op een andere school van vwo via havo naar vmbo-t. Uiteindelijk moest ze van die school af en kwam terecht op een vmbo-kb school. Helaas ging het daar ook mis en kwam ze thuis te zitten met een angststoornis. Ze is toen tijdelijk in een interne reboundvoorziening geplaatst. Daar waren ze vooral bezig met haar gedragsproblemen. Twee jaar geleden zijn wij benaderd, Daniëlle is toen gestart met vmbo-t. Wij zorgden ervoor dat zij vooral succeservaringen opdeed door veel 1 op 1 begeleiding te bieden. We startten langzaam met meer uren in de klas. Ze werd voor het eerst niet afgerekend op lage punten maar ondersteund om te doen waar ze goed in is. Uiteindelijk heeft ze tot en met havo 3 op onze school gezeten en inmiddels heeft ze een havo-diploma op zak.

ANNA

Mijn dochter Anna is van een gewone middelbare school naar Innova gegaan. Anna was ongelukkig op de basisschool. Daar ging het om het reproduceren van informatie in plaats van al ervarend te leren. Ze ontwikkelde faalangst ondanks dat ze ook heel slim is. Het sprak mij aan dat Innova talent- en competentiegericht is, aandacht heeft voor de omgang met elkaar en een klein en bevlogen schoolteam heeft. Er werd in het eerste jaar veel van Anna gevraagd: eigen verantwoordelijkheid nemen, plannen, organiseren. Ze had nooit geleerd hoe ze moest leren. Nu luisteren docenten goed naar wat werkt voor Anna. Inmiddels heeft ze ook veel vrienden hier. Ze heeft nu plezier op deze school. Het gaat hier niet om de cijfers, maar om de groei ten opzichte van haarzelf. Voor Anna werkt dit.

SUCCESSFACTOREN

'ZO KAN HET OOK' SCHOLEN

Voortgezet Onderwijs

HELDERE MISSIE EN VISIE

Een heldere missie en visie op onderwijs voor alle kinderen biedt een kapstok voor iedereen om op een eenduidige manier te werken en te leren.

SAMEN LEREN EN MEEDOEN

De school ziet zichzelf als een leer- en leefgemeenschap met als uitgangspunt dat leerlingen, ouders, onderwijzend en ondersteunend personeel en de externe partners van de school van en met elkaar leren en samen optrekken. Aan die gemeenschap kan iedereen een actieve bijdrage leveren.

AANDACHT VOOR KWALITEITEN

Nieuwsgierig zijn naar jongeren, naar wat ze in huis hebben en willen ontwikkelen geeft richting aan de invulling van het onderwijs. Ook al zijn de scholen gebonden aan diverse regels en eisen, ze maken ruimte voor de interesses, talenten en kwaliteiten van jongeren.

FLEXIBEL MEEBEWEGEN

Zodra scholen de vrijheid nemen om te schuiven met middelen en de invulling van functies en taken, blijkt er meer mogelijk dan gedacht.

KLEINSCHALIGHEID

Scholen die hun onderwijs kleinschalig organiseren, kunnen gemakkelijker persoonlijke doelen van jongeren realiseren, omdat iedereen elkaar kent. Ouders en andere opvoeders worden hierin meegenomen. Wanneer leerlingen zich gezien, gehoord en ondersteund voelen is de kans groot dat ze actief aan hun persoonlijke leerdoelen willen werken.

GEPERSONALISEERD ONDERWIJS

Leerlingen mogen zijn wie ze zijn. Vormen van gepersonaliseerd onderwijs doen recht aan verschillen in leerstijl, tempo en mate van zelfstandigheid van jongeren. Hierin kunnen jongeren laten zien wat ze in hun mars hebben en met succes toewerken naar een diploma, stage of werk.

ONDERSTEUNING IS GEWAARBORGD

De ondersteuning van jonge mensen die tijdelijk of langdurig niet meekomen in het onderwijs, is goed ingebed in de school. Iedereen herkent en werkt mee aan een inclusieve schoolcultuur, -beleid en -praktijk.

BOROUGH
KE TODAY COUNT
CENTRAL.DEPT

**DEFENCE for
CHILDREN**

ISBN: 978-90-74270-42-7